

GENEZA I KSZTAŁTOWANIE SIĘ POJĘCIA STANU NIETRZEŻWOŚCI

BLANKA J. STEFAŃSKA*

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest przedstawienie występowania pojęcia „stan nietrzeźwości” w ustawodawstwie polskim oraz analiza podejmowanych prób jego określenia przez przedstawicieli nauk prawnych, medycznych i biologicznych oraz w powstałych w efekcie jego definicji ustawowych. Celem głównych tez badawczych było wykazanie, że aktualnie obowiązująca ustawowa definicja stanu nietrzeźwości – przez ukazanie długiej drogi jego kształtowania się – ma gruntowne zakotwiczenie w osiągnięciach nauk medycznych. Opracowanie ma istotne znaczenie dla nauki, gdyż zawiera pogłębioną analizę dogmatyczną, a także dla praktyki przede wszystkim ze względu na ułatwienie zrozumienia poszczególnych elementów jej definicji. Nie sposób było pominąć rozważań na temat stanu wskazującego na użycie alkoholu lub stanów po użyciu alkoholu, które związane są ze spożywaniem alkoholu, mających także charakter normatywny.

Słowa kluczowe: alkohol, definicja ustawowa, próg trzeźwości, stan nietrzeźwości, stan po użyciu alkoholu.

THE GENESIS AND FORMATION OF THE CONCEPT OF THE STATE OF INTOXICATION

Abstract

The subject of the article is to present the concept of “intoxication” in Polish legislation and to analyse attempts to define it by representatives of legal, medical and biological sciences and the resulting statutory definitions. The main aim of the research theses was to demonstrate that the currently applicable statutory definition of intoxication – by showing the long path of its evolution – has a solid basis in the achievements of medical science. The study is of significant importance for science, because it contains an in-depth dogmatic analysis, and for practice, primarily due to facilitating the understanding of individual elements of its definition. It was also necessary to include considerations on the state indicating the use of alcohol or states

---

* Dr hab., prof. UŁa, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie (Polska), e-mail: blanka.stefanska@lazarski.pl, ORCID: 0000-0003-3146-6842.

after the use of alcohol, which are related to the consumption of alcohol, which also have a normative character.

Keywords: alcohol, sobriety threshold, state after using alcohol, state of intoxication, statutory definition.

WPROWADZENIE

Stan nietrzeźwości jako pojęcie prawne ma długą tradycję sięgającą czasów rzymskich¹. Występuje w polskim ustawodawstwie od początku odzyskania niepodległości w 1918 r., ale przez wiele lat nie był zdefiniowany w żadnym akcie prawnym. Dla lepszego zrozumienia jego określenia w aktualnie obowiązujących ustawach pomocne może być poznanie jego kształtowania się zarówno w ustawodawstwie, jak i doktrynie i judykaturze. Mając to na uwadze, zasadne jest przedstawienie tego pojęcia w całym polskim ustawodawstwie oraz prób jego zdefiniowania przez przedstawicieli nauki prawa, medycyny i nauk biologicznych oraz w efekcie jego określenie w definicjach ustawowych.

STANY ZWIĄZANE ZE SPOŻYWANIEM ALKOHOLU W AKTACH PRAWNYCH

Stany związane ze spożywaniem alkoholu były i są różnie określane w aktach prawnych; najczęściej występują jako „stan nietrzeźwości”, „stan wskazujący na użycie alkoholu” lub „stan po użyciu alkoholu”.

1. STAN NIETRZEŻWOŚCI

Pojęcie „stan nietrzeźwości” pojawiło się w aktach prawnych w okresie międzywojennym, głównie regulujących sprzedaż napojów alkoholowych i ruch drogowy.

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1920 r. o ograniczeniach sprzedaży napojów alkoholowych² przewidywała karalność zachowania osoby znajdującej się w stanie nietrzeźwości wywołanej nadużyciem napojów alkoholowych dającej powód do publicznego zgorszenia lub znajdowania się w takim stanie w miejscu publicznym, a także za doprowadzenie innej osoby do stanu nietrzeźwości (art. 7 *in fine*). Karalność takich zachowań przewidywała w art. 11 ustawa z dnia 21 marca 1931 r. o ograniczeniu w sprzedaży, podawaniu i spożyciu napojów alkoholowych (przeciwalkoholowa)³.

---

¹ P. Kubiak, *Stan nietrzeźwości jako „afekt” w rzymskim prawie karnym?*, „Zeszyty Prawnicze” 2015, nr 1, s. 33–52.

² Dz.U. z 1922 r. Nr 35, poz. 299.

³ Dz.U. z 1931 r. Nr 51, poz. 423.

Ustawa z dnia 7 października 1921 r. o przepisach porządkowych na drogach publicznych⁴ nie zawierała przepisu zakazującego prowadzenia pojazdu po spożyciu alkoholu lub w stanie nietrzeźwości, ani też wydane na jej podstawie pierwsze rozporządzenie Ministra Robót Publicznych i Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 lipca 1922 r. o ruchu samochodów i innych pojazdów mechanicznych na drogach publicznych⁵.

Dopiero w rozporządzeniu Ministra Robót Publicznych i Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych z dnia 27 stycznia 1928 r. o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych⁶ zabraniało się kierowcy będącemu w stanie nietrzeźwym prowadzenia pojazdu (§ 51 lit. a), a w rozporządzeniu Ministra Komunikacji i Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych z dnia 15 stycznia 1933 r. o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych⁷ zabrania się kierowcy będącemu w stanie nietrzeźwym prowadzenia pojazdu mechanicznego (§ 50 lit. a). Taką samą regulację zawierało pierwotnie rozporządzenie Ministrów Komunikacji, Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych z dnia 27 października 1937 r. wydane w porozumieniu z ministrem opieki społecznej o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych⁸ (§ 53 ust. 2 lit. a). Przepis ten został zmieniony rozporządzeniem Ministrów: Komunikacji, Administracji Publicznej, Ziem Odzyskanych i Obrony Narodowej z dnia 15 kwietnia 1948 r. wydanym w porozumieniu z Ministrami: Bezpieczeństwa Publicznego, Pracy i Opieki Społecznej oraz Zdrowia – w sprawie zmiany rozporządzenia Ministrów: Komunikacji, Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych z dnia 27 października 1937 r. o ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych⁹, którym zabroniono kierowcy w czasie prowadzenia pojazdu mechanicznego lub w czasie postoju okolicznościowego używać bądź znajdować się w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub innych podobnie działających środków.

W myśl art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 27 listopada 1961 r. o bezpieczeństwie i porządku ruchu na drogach publicznych¹⁰ zabronione było kierującym pojazdami znajdowanie się w czasie prowadzenia pojazdu w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub innego podobnie działającego środka. W przypadku gdy zachodziło podejrzenie, że kierujący pojazdem znajduje się w czasie prowadzenia pojazdu w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub innego podobnie działającego środka, obowiązany był na żądanie upoważnionych do tego organów poddać się badaniom koniecznym do ustalenia zawartości tych środków w organizmie (art. 19 ust. 2). W myśl wydanego na podstawie tej ustawy rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 marca 1962 r. w sprawie badania kierujących pojaz-

---

⁴ Dz.U. z 1921 r. Nr 89, poz. 656 ze zm.

⁵ Dz.U. z 1922 r. Nr 65, poz. 587.

⁶ Dz.U. z 1928 r. Nr 41, poz. 396.

⁷ Dz.U. z 1933 r. Nr 9, poz. 55 ze zm.

⁸ Dz.U. z 1937 r. Nr 85, poz. 616 ze zm.

⁹ Dz.U. z 1948 r. Nr 27, poz. 186.

¹⁰ Dz.U. z 1961 r. Nr 53, poz. 295.

dami¹¹, kierujący pojazdem, podejrzany o znajdowanie się w czasie prowadzenia pojazdu w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub innego podobnie działającego środka, był obowiązany, na żądanie organu Milicji Obywatelskiej lub innego organu kontroli ruchu drogowego, poddać się badaniu wydychanego powietrza (§ 1), a jeżeli badanie wydychanego powietrza dało wynik dodatni, kierujący pojazdem był obowiązany na żądanie tego organu poddać się badaniu krwi lub badaniu krwi i moczu (§ 2). Ze względu na uregulowanie tej kwestii w ustawie nie zawierały jej rozporządzenie Ministrów Komunikacji i Spraw Wewnętrznych z dnia 1 października 1962 r. w sprawie ruchu na drogach publicznych¹² oraz rozporządzenie Ministrów Komunikacji i Spraw Wewnętrznych z dnia 20 lipca 1968 r. w sprawie ruchu na drogach publicznych¹³.

W kodeksie wykroczeń z 1971 r. w pierwotnym brzmieniu stan nietrzeźwości stanowił o obowiązkowym orzeczeniu zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych, w razie popełnienia wykroczenia polegającego na prowadzeniu przez znajdującego się w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub podobnie działającego środka, pojazdu mechanicznego, służącego do komunikacji lądowej, wodnej lub powietrznej (art. 87 § 3). Ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁴ dokonano kontrawencjonalizacji prowadzenia na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu innego pojazdu niż mechaniczny przez znajdującego się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem podobnie działającego środka, ustanawiając wykroczenie określone w art. 87 § 1a k. w.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 1956 r. o zwalczaniu alkoholizmu¹⁵ przewidywała zakaz sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych osobom nietrzeźwym (art. 1 ust. 1 pkt 2), doprowadzenie do izby wytrzeźwień osoby w stanie nietrzeźwym, która zachowaniem swoim dawała powód do zgorszenia w miejscach publicznych (art. 7 ust. 1). W myśl tej ustawy stan nietrzeźwości w chwili popełnienia przestępstwa stanowił okoliczność obciążającą, jeżeli sprawca przestępstwa miał szczególnie obowiązek zachowania pełnej świadomości wymaganej ze względu na wykonywany zawód, zajmowane stanowisko lub rodzaj wykonywanej czynności (art. 9 ust. 1). Jeżeli zachodziło podejrzenie, że przestępstwo zostało popełnione w stanie nietrzeźwości, osoba podejrzana mogła być poddana badaniu koniecznemu do ustalenia zawartości alkoholu w organizmie, w szczególności zabiegowi pobrania krwi, z tym że zabiegu pobrania krwi dokonywał fachowy pracownik służby zdrowia (art. 9 ust. 2). Przestępstwem było w stanie nietrzeźwości znęcanie się fizycznie i moralnie nad członkiem swojej rodziny lub osobą pozostającą w stosunku zależności od sprawcy (art. 10).

W ustawie z dnia 10 grudnia 1959 r. o zwalczaniu alkoholizmu¹⁶ była mowa o zakazie sprzedaży i podawania napojów alkoholowych osobom nietrzeźwym

¹¹ Dz.U. z 1962 r. Nr 26, poz. 125.

¹² Dz.U. z 1962 r. Nr 61, poz. 295 ze zm.

¹³ Dz.U. z 1968 r. Nr 27, poz. 183 ze zm.

¹⁴ Dz.U. z 2013 r. poz. 1247.

¹⁵ Dz.U. z 1956 r. Nr 12, poz. 62.

¹⁶ Dz.U. z 1959 r. Nr 69, poz. 434 ze zm.

(art. 1 § 2 ust. 1), zaś osoby w stanie nietrzeźwym, które zachowaniem swoim dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy, mogły zostać doprowadzone do izby wytrzeźwień (art. 21 § 2). Stan nietrzeźwości w chwili popełnienia przestępstwa stanowił okoliczność obciążającą (art. 22), występował także jako znamię wykroczenia zakłócania porządku publicznego (art. 27) oraz przestępstw: prowadzenia pojazdu mechanicznego, służącego do komunikacji lądowej, wodnej lub powietrznej (art. 28 § 1), prowadzenia na drodze publicznej innego pojazdu (art. 28 § 2), podejmowania czynności, których spełnianie w takim stanie może narażać na niebezpieczeństwo życie lub zdrowie ludzkie albo mienie w znacznie większych rozmiarach (art. 29), sprowadzenia przez prowadzącego pojazd mechaniczny nieumyślnie niebezpieczeństwa katastrofy w komunikacji lądowej, wodnej lub powietrznej (art. 30). Skazanie za przestępstwo pozostające w związku z naruszeniem w stanie nietrzeźwości obowiązków prowadzącego pojazd mechaniczny stanowiło przesłankę obligatoryjnego orzeczenia utraty prawa prowadzenia pojazdów mechanicznych albo zakazu nadania mu takiego uprawnienia (art. 31 § 1 i 6). Ponadto jeżeli zachodziło podejrzenie, że przestępstwo zostało popełnione w stanie nietrzeźwości, osoba podejrzana mogła być poddana badaniu koniecznemu do ustalenia zawartości alkoholu w organizmie, w szczególności zabiegowi pobrania krwi. Zabiegu pobrania krwi dokonywał fachowy pracownik służby zdrowia (art. 34 § 1). Stan pod wpływem alkoholu zaś stanowił znamię znęcania się nad członkiem rodziny albo osobą pozostającą w stosunku zależności (art. 23).

W kodeksie karnym z 1969 r.¹⁷ było obligatoryjne orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych lub innych pojazdów, jeżeli sprawca w chwili popełnienia przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym był w stanie nietrzeźwości (art. 43 § 2). Ponadto stan nietrzeźwości sprawcy prowadzącego pojazd mechaniczny lub inny pojazd stanowił znamię kwalifikujące przestępstwa spowodowania wypadku w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym (art. 145 § 3), a przestępstwem kwalifikowanym było spowodowanie wypadku w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym przez żołnierza prowadzącego uzbrojony pojazd mechaniczny będącego w takim stanie (art. 323 § 3). Przestępstwem było też dopuszczenie do prowadzenia pojazdu mechanicznego lub innego pojazdu, wbrew szczególnemu obowiązkowi, przez osobę znajdującą się w stanie nietrzeźwości (art. 146), pełnienie w stanie nietrzeźwości czynności związanych bezpośrednio z zapewnieniem bezpieczeństwa ruchu pojazdów oraz innych czynności zawodowych, których pełnienie w takim stanie mogło narazić na bezpośrednie niebezpieczeństwo życie lub zdrowie ludzkie albo mienie w znacznych rozmiarach (art. 147).

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹⁸ zawiera podobne uregulowania, jakie znajdowały się w poprzednich ustawach o zwalczaniu alkoholizmu. I tak: zabrania sprzedaży i podawania napojów alkoholowych osobom, których zachowanie wskazuje, że znajdują się w stanie nietrzeźwości (art. 15 ust. 1 pkt 1); osoba doprowadzana,

---

¹⁷ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1969 r. Nr 13, poz. 94 ze zm.).

¹⁸ Dz.U. z 2023 r. poz. 2151 ze zm.

by być poddana pod obserwację w zakładzie leczniczym w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu, będąca w stanie nietrzeźwości, może być umieszczona na czas wytrzeźwienia w izbie wytrzeźwień, w placówce wskazanej przez jednostkę samorządu terytorialnego albo w jednostce Policji (art. 33a ust. 6); osoby w stanie nietrzeźwości, które swoim zachowaniem dają powód do zgorzenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy i znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób, mogą zostać doprowadzone do izby wytrzeźwień lub placówki, podmiotu leczniczego albo do miejsca zamieszkania lub pobytu (art. 40 ust. 1, art. 40¹ ust. 1).

W tym akcie po raz pierwszy znalazła się – o czym szerzej dalej – definicja stanu po użyciu alkoholu (art. 46 ust. 2) i stanu nietrzeźwości (art. 46 ust. 3).

Kodeks pracy przewiduje badanie pracowników celu stwierdzenia braku obecności alkoholu w organizmie pracownika albo obecności alkoholu wskazującej na stan nietrzeźwości (art. 22^{1c} § 5) i w przypadku, gdy wynik badania nie wskazuje na stan nietrzeźwości pracownika, okres niedopuszczenia pracownika do pracy jest okresem usprawiedliwionej nieobecności w pracy, za który pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia (art. 22^{1d} § 8), zaś pracodawca nie dopuszcza pracownika do pracy, jeżeli kontrola trzeźwości wykaże obecność alkoholu w organizmie pracownika wskazującą na stan nietrzeźwości albo zachodzi uzasadnione podejrzenie, że pracownik stawiał się do pracy w stanie nietrzeźwości (art. 22^{1d} § 1).

Według kodeksu karnego z 1997 r.¹⁹ zostaje wyłączone stosowanie przepisów o niepoczytalności i poczytalności ograniczonej w stopniu znacznym do sprawcy, który wprawiał się w stan nietrzeźwości, powodując wyłączenie lub ograniczenie poczytalności, które przewidywał albo mógł przewidzieć (art. 31 § 3). W stosunku do sprawcy, który znajdował się w stanie nietrzeźwości w chwili popełnienia enumeratywnie wymienionych przestępstw, w razie jego skazania orzeka się obligatoryjnie terminowy zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów albo pojazdów określonego rodzaju (art. 42 § 2), a dożywotnio zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych (art. 42 § 3 i 4) oraz orzeka się obligatoryjnie nawiązkę (art. 47 § 3). Stan nietrzeźwości sprawcy, który popełnił określone przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, stanowi ustawową okoliczność obostrzającą wymiar kary (art. 178). Ponadto przestępstwem jest prowadzenie pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym przez sprawcę znajdującego się w stanie nietrzeźwości (art. 178a § 1 i 4); dopuszczenie wbrew szczególnemu obowiązki osoby znajdującej się w stanie nietrzeźwości do prowadzenia pojazdu mechanicznego albo innego pojazdu na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu (art. 179); pełnienie w stanie nietrzeźwości czynności związanych bezpośrednio z zapewnieniem bezpieczeństwa ruchu pojazdów mechanicznych (art. 180); wprawienie się w stan nietrzeźwości żołnierza po wyznaczeniu do służby lub będącego w służbie (art. 357 § 1).

Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacji

---

¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.).

cyjnych²⁰ przyznaje zakładowi ubezpieczeń oraz Ubezpieczeniowemu Funduszowi Gwarancyjnemu uprawnienie do dochodzenia od kierującego pojazdem mechanicznym zwrotu wypłaconego z tytułu ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych odszkodowania, jeżeli kierujący pojazdem mechanicznym wyrządził szkodę umyślnie, w stanie po użyciu alkoholu lub w stanie nietrzeźwości (art. 11 ust. 3, art. 43), dochodzenia od sprawcy szkody zwrotu wypłaconego z tytułu ubezpieczenia OC rolników odszkodowania, jeżeli wyrządził on szkodę umyślnie, w stanie nietrzeźwości (art. 58).

Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich²¹ zabrania uprawiania narciarstwa lub snowboardingu na zorganizowanym terenie narciarskim w stanie nietrzeźwości, a zarządzający zorganizowanym terenem narciarskim lub osoba przez niego upoważniona może odmówić wstępu albo nakazać opuszczenie zorganizowanego terenu narciarskiego osobie, której zachowanie wyraźnie wskazuje, że znajduje się ona w stanie nietrzeźwości (art. 30), oraz przewiduje wykroczenie uprawiania narciarstwa lub snowboardingu na zorganizowanym terenie narciarskim w stanie nietrzeźwości (art. 45 ust. 1).

W ustawie z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim²² zabrania się prowadzenia statku morskiego, statku żeglugi śródlądowej, jachtu morskiego lub jachtu śródlądowego oraz wykonywania obowiązków w zakresie bezpieczeństwa statku, jego ochrony lub zapobiegania zanieczyszczeniu środowiska morskiego w stanie nietrzeźwości (art. 86b ust. 1); nakładana jest kara pieniężna na osobę, która prowadzi statek morski lub statek żeglugi śródlądowej, jacht morski lub śródlądowy, lub wykonuje obowiązki w zakresie bezpieczeństwa statku, jego ochrony lub zapobiegania zanieczyszczeniu środowiska morskiego, w stanie nietrzeźwości (art. 127 ust. 1 pkt 7).

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami²³ stanowi, że instruktor nie może prowadzić zajęć z osobą ubiegającą się o uzyskanie uprawnienia do kierowania motorowerem, pojazdem silnikowym lub uprawnienia do kierowania tramwajem, która znajduje się w stanie nietrzeźwości (art. 25 ust. 3), oraz nie może być egzaminowana osoba, której stan lub zachowanie uzasadnia podejrzenie, że znajduje się w stanie nietrzeźwości (art. 50 ust. 2 pkt 7). Badaniu lekarskiemu i psychologicznemu przeprowadzanemu w celu ustalenia istnienia lub braku przeciwwskazań zdrowotnych do kierowania pojazdami podlega kierujący motorowerem, pojazdem silnikowym lub tramwajem, jeżeli kierował pojazdem w stanie nietrzeźwości (art. 75 ust. 1 pkt 4, art. 82 ust. 1 pkt 4 lit. a), zaś kierowca lub osoba posiadająca pozwolenie na kierowanie tramwajem, która kierowała pojazdem w stanie nietrzeźwości, jest obowiązana: (1) poddać się badaniu lekarskiemu, badaniu psychologicznemu w zakresie psychologii transportu oraz (2) ukończyć kurs reedukacyjny w zakresie problematyki przeciwalkoholowej (art. 98a ust. 1).

---

²⁰ Dz.U. z 2023 r. poz. 2500 ze zm.

²¹ Dz.U. z 2023 r. poz. 1154 ze zm.

²² Dz.U. z 2024 r. poz. 1068.

²³ Dz.U. z 2024 r. poz. 210 ze zm.

2. STAN PO UŻYCIU ALKOHOLU

W niektórych aktach prawnych używane było pojęcie „stan wskazujący na użycie alkoholu”, które zostało zastąpione określeniem „stan po użyciu alkoholu”. Zgodnie z art. 48 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi występujące w przepisach określenie „stan wskazujący na użycie alkoholu” oznacza „stan po użyciu alkoholu”.

W kodeksie wykroczeń „stan po użyciu alkoholu” jest znamieniem wykroczeń: podejmowania w takim stanie czynności zawodowych lub służbowych (art. 70 § 2), prowadzenia pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym (art. 87 § 1), prowadzenia na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu innego pojazdu niż mechaniczny (art. 87 § 2), dopuszczenia przez właściciela, posiadacza, użytkownika lub prowadzącego pojazd, do prowadzenia przez osobę znajdującą się w takim stanie, pojazdu na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu (art. 96 § 1 pkt 3). Jest też znamieniem kwalifikującym wykroczenie spowodowania w takim stanie zagrożenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu przez niezachowanie należytej ostrożności (art. 86 § 1²⁴).

Kodeks pracy przewiduje badanie pracowników celu stwierdzenia braku obecności alkoholu w organizmie pracownika albo obecności alkoholu wskazującej na stan po użyciu alkoholu (22^{1c} § 5) i pracodawca nie dopuszcza pracownika do pracy, jeżeli kontrola trzeźwości wykaże obecność alkoholu w organizmie pracownika wskazującą na stan po użyciu alkoholu albo zachodzi uzasadnione podejrzenie, że pracownik stawiał się do pracy w stanie po użyciu alkoholu (art. 22^{1d} § 1). W przypadku gdy wynik badania nie wskazuje na stan po użyciu alkoholu pracownika, okres niedopuszczenia pracownika do pracy jest okresem usprawiedliwionej nieobecności w pracy, za który pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia (art. 22^{1d} § 8).

Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych przyznaje zakładowi ubezpieczeń oraz Ubezpieczeniowemu Funduszowi Gwarancyjnemu uprawnienie do dochodzenia od kierującego pojazdem mechanicznym zwrotu wypłaconego z tytułu ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych odszkodowania, jeżeli kierujący pojazdem mechanicznym wyrządził szkodę umyślnie, w stanie po użyciu alkoholu (art. 11 ust. 3, art. 43), dochodzenia od sprawcy szkody zwrotu wypłaconego z tytułu ubezpieczenia OC rolników odszkodowania, jeżeli wyrządził on szkodę umyślnie, w stanie po użyciu alkoholu (art. 58).

Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych²⁵ zabrania prowadzenia w ruchu wodnym statku lub innego obiektu pływającego, niebędącego pojazdem mechanicznym, osobie znajdującej się w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka (art. 7).

---

²⁴ Wprowadzony ustawą z dnia 10 maja 1985 r. o zmianie niektórych przepisów prawa karnego i prawa o wykroczeniach (Dz.U. z 1985 r. Nr 23, poz. 100).

²⁵ Dz.U. z 2023 r. poz. 714.

Ustawa o kierujących pojazdami stanowi, że instruktor nie może prowadzić zajęć z osobą ubiegającą się o uzyskanie uprawnienia do kierowania motorowerem, pojazdem silnikowym lub uprawnienia do kierowania tramwajem, która znajduje się w stanie po użyciu alkoholu (art. 25 ust. 3), oraz nie może być egzaminowana osoba, której stan lub zachowanie uzasadnia podejrzenie, że znajduje się w stanie po użyciu alkoholu (art. 50 ust. 2 pkt 7). Badaniu lekarskiemu przeprowadzanemu w celu ustalenia istnienia lub braku przeciwwskazań zdrowotnych do kierowania pojazdami podlega kierujący motorowerem, pojazdem silnikowym lub tramwajem, jeżeli kierował pojazdem w stanie po użyciu alkoholu (art. 75 ust. 1 pkt 4, art. 82 ust. 1 pkt 4 lit. a). Kierowca lub osoba mająca pozwolenie na kierowanie tramwajem, która kierowała pojazdem w stanie po użyciu alkoholu, jest obowiązana: (1) poddać się badaniu lekarskiemu, badaniu psychologicznemu w zakresie psychologii transportu oraz (2) ukończyć kurs reedukacyjny w zakresie problematyki przeciwalkoholowej (art. 98a ust. 1).

3. INNE STANY PO SPOŻYCIU ALKOHOLU

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi posługuje się też pojęciem „po spożyciu alkoholu”, przewidując, że jeżeli zachodzi podejrzenie, że przestępstwo lub wykroczenie zostało popełnione po spożyciu alkoholu, osoba podejrzana może być poddana badaniu koniecznemu do ustalenia zawartości alkoholu w organizmie, w szczególności zabiegowi pobrania krwi. Zabiegu pobrania krwi dokonuje fachowy pracownik służby zdrowia (art. 47 ust. 1). Obecnie warunki i sposób przeprowadzania badań w celu ustalenia zawartości alkoholu w organizmie, sposób ich dokumentowania oraz weryfikacji określa rozporządzenie Ministra Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie badań na zawartość alkoholu w organizmie²⁶.

W kodeksie wykroczeń występuje określenie „pod wpływem alkoholu” jako okoliczność obciążająca przy wymiarze kary (art. 33 § 4 pkt 7) oraz znamię kwalifikujące wykroczenia zakłócenia spokoju lub porządku publicznego (art. 51 § 2).

Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych²⁷ upoważnia służby porządkowe do odmówienia wstępu na imprezę masową osobie znajdującej się pod widocznym wpływem alkoholu (art. 22 ust. 1 pkt 1 lit. e).

OKREŚLENIE STANÓW ZWIĄZANYCH ZE SPOŻYWANIEM ALKOHOLU

Mimo że od dawna w aktach prawnych występowały określenia stanu nietrzeźwości i stanu po użyciu alkoholu, który wcześniej był określany jako stan wskazujący na użycie alkoholu, zarówno żadna ustawa, jak i rozporządzenie ich nie definiowały. Ich określenie pozostawiono organom stosującym przepisy je zawierające, zwłaszcza sądom oraz doktrynie.

---

²⁶ Dz.U. z 2018 r. poz. 2472.

²⁷ Dz.U. z 2023 r. poz. 616.

1. OKREŚLENIE STANU NIETRZEŻWOŚCI

Określenie stanu nietrzeźwości wywołało istotne kontrowersje w doktrynie²⁸. Mimo licznych prób zdefiniowania pojęcia stanu nietrzeźwości nie udało się wypracować jednolitego stanowiska w tej kwestii, w dużej mierze z powodu konieczności skorzystania z osiągnięć nauk medycznych i biologicznych. Ich przedstawiciele twierdzili, że z lekarskiego punktu widzenia ściśle zdefiniowanie tego stanu jest bardzo trudne²⁹, a nawet wręcz niemożliwe³⁰. Podkreślano, że stan nietrzeźwości jest pojęciem wybitnie indywidualnym³¹. Pomijając spór co do tego, czy pojęcie to ma jednakową treść niezależnie od przepisu, w którym występuje³², to co do rozumienia tego pojęcia zarysowały się poglądy, że jest to stan, w którym:

- 1) widoczne są zewnętrzne objawy zatrucia alkoholem³³ lub gdy skutkiem spożycia alkoholu jest zakłócenie porządku publicznego lub wywołanie zgorszenia³⁴;
- 2) alkohol spowodował zakłócenie czynności psychomotorycznych³⁵;

---

²⁸ Zob. A. Ratajczak, *Stan nietrzeźwości w polskim prawie karnym*, Poznań 1969 i cyt. tam literature.

²⁹ Głos w dyskusji B. Puchowskiego na konferencji naukowej poświęconej problematyce nietrzeźwości w świetle ustawy o zwalczaniu alkoholizmu, która odbyła się w dniu 5 kwietnia 1960 r. (S. Szelhaus, *Konferencja naukowa poświęcona problematyce stanu nietrzeźwości w świetle nowej ustawy o zwalczaniu alkoholizmu*, PiP 1960, nr 6, s. 1028).

³⁰ Głos w dyskusji na wspomnianej wyżej konferencji B. Popielskiego (S. Szelhaus, *Konferencja naukowa...*, s. 1028); J. Sehn, *Aspekty prawne badania trzeźwości w: Pamiętnik I Zjazdu Medyków Sądowych Warszawa 1–16 grudnia 1955 r.*, Warszawa 1956, s. 106–107, a także głosy w dyskusji na tym zjeździe H. Kopczyka (s. 161–163), M. Kapczyńskiej (s. 164), C. Tracewskiego (s. 164), S. Łaguny (s. 173); A. Kafarski, *Sprawy karne o wypadki samochodowe, czyli o trudnościach przy ich rozpoznawaniu*, NP 1959, nr 4, s. 417–439.

³¹ A. Jakliński, *Lekarska ocena stanu nietrzeźwości w: Opiniowanie nietrzeźwości po wypadkach drogowych. Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Katowice 24 marca 1972 r.*, Katowice 1972, s. 27–31.

³² Stąd koncepcja L. Falandysza o dwóch znaczeniach pojęcia tego stanu (L. Falandysz, *Dwa znaczenia pojęcia stanu nietrzeźwości*, PiP 1966, nr 10, s. 519–531).

³³ M. Siewierski, *Z jakiego przepisu kara zakłócenia spokoju nocnego w stanie nietrzeźwości*, ZK-A 1961, nr 1, s. 6 i 11; W. Gronkiewicz, *Odpowiedź na pytanie prawne*, ZK-A 1962, nr 1, s. 86; L. Falandysz, *Wykroczenia zakłócenia porządku publicznego lub wywołania zgorszenia w stanie nietrzeźwości*, Warszawa 1968, s. 7 i nast.; tenże, *Wykroczenie zakłócenia porządku publicznego*, Warszawa 1974, s. 35.

³⁴ A. Gubiński, *Jak należy rozumieć pojęcie stanu nietrzeźwości w wypadkach określonych w art. 27 ustawy o zwalczaniu alkoholizmu*, ZK-A 1963, nr 3, s. 1; A. Jakliński, *Dwa przepisy i ich tajniki*, ZK-A 1960, nr 6, s. 5.

³⁵ B. Puchowski, *Badanie trzeźwości oraz jego znaczenie społeczno-gospodarcze i sądowno-lekarskie w: Pamiętnik I Zjazdu Medyków Sądowych, Warszawa 1–16 grudnia 1955 r.*, Warszawa 1956, s. 17; tenże, *Stan nietrzeźwości w nowej ustawie przeciwalkoholowej*, PK 1960, s. 5–6, s. 314; S. Paweła, *Kilka uwag o orzecznictwie z art. 10 ustawy antyalkoholowej*, NP 1957, nr 9, s. 73; W. Jarczyk, *Głosa do wyroku SN z dnia 9 września 1958 r.*, III K 91/58, NP 1959, nr 3, s. 276–378; J. Sawicki, *Alkohol w prawie karnym*, Warszawa 1958, s. 139; J. Pfeiffer, *Biologiczne i prawne problemy stanu nietrzeźwości w komunikacji drogowej*, PiP 1960, s. 8–9, s. 301; S. Batawia, *Referat wygłoszony na konferencji naukowej poświęconej problematyce stanu nietrzeźwości w świetle ustawy o zwalczaniu alkoholizmu* (S. Szelhaus, *Konferencja naukowa...*, s. 1025; tenże, *Kryteria stanu nietrzeźwości w świetle nowej ustawy o zwalczaniu alkoholizmu*, NP 1960, s. 7–8, s. 1009–1014); M. Siewierski, *O właściwą treść pojęcia „stanu nietrzeźwości” w nowej ustawie o zwalczaniu alkoholizmu z 1959 r.*, BGP 1960, s. 3–4, s. 9–11; A. Gubiński, *Stan czy stany nietrzeźwości*, PiP 1960, nr 6, s. 995; tenże, *Alkohol a odpowiedzialność za wykroczenia*, ZW 1972, nr 1, s. 38; S. Pławski, *Przegląd orzecznictwa Sądu*

3) zawartość alkoholu w organizmie przekracza określoną granicę, lecz co do jej wyznaczenia wystąpiła różnica zdań. Spór ten ma kluczowe znaczenie i ma długą historię. I Zjazd Medyków Sądowych w 1955 r. powziął uchwałę, w której przyjął, że „Wykrycie we krwi alkoholu powyżej 0,20 ‰ świadczy o tym, że badany osobnik w chwili pobrania próbki znajdował się w stanie wskazującym na użycie alkoholu”. Na zjeździe tym proponowano, aby w stosunku do kierowców pojazdów mechanicznych za stan nietrzeźwości uważać stężenie alkoholu przekraczające 1 promille³⁶. Na takim poziomie próg nietrzeźwości ustanowiono podczas obrad II Konferencji Naukowej Medycyny Sądowej, Kryminologii i Kryminalistyki w Szczecinie, która odbyła się w dniach 22–24 czerwca 1961 r.³⁷ Podczas obrad Konferencji Naukowej w Zakładzie Kryminologii PAN w Warszawie w dniu 5 kwietnia 1960 r. uznano, że stężenie alkoholu we krwi powyżej 0,5 promille powinno być utożsamiane ze stanem nietrzeźwości³⁸. Wypowiedziano też zdanie, że stanem nietrzeźwości jest stan, w którym znajduje się osoba przy stężeniu alkoholu we krwi powyżej 0,2‰ i wykazuje objawy zaburzenia centralnego układu nerwowego, albo każda osoba, we krwi której stężenie alkoholu przekracza 1,0‰³⁹.

Za takim kryterium nietrzeźwości na poziomie 0,5‰ opowiedziała się Sejmowa Komisja Pracy i Spraw Socjalnych w dezyderacie nr 16 w sprawie zwalczania alkoholizmu z dnia 17 października 1961 r.⁴⁰ oraz Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego w uchwale z dnia 11 listopada 1961 r.⁴¹ Podczas obrad V szczecińskiego sympozjum naukowego na temat „Zagadnienia progu nietrzeźwości” w dniu 14 lutego 1963 r. większość referentów była zgodna co do tego, że próg nietrzeźwości powinien wynosić 0,6 promille⁴².

Pod adresem samego progu skierowano szereg uwag krytycznych podczas obrad I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej na temat „Opiniowanie nietrzeźwości po wypadkach drogowych” w Katowicach w 1972 r.⁴³, jak i w czasie II Ogólnopol-

---

Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego (I półrocze 1961r.), NP 1961, nr 12, s. 1560–1561; W. Nasiłowski, *Ocena sądowo-lekarska niskich stężeń alkoholu we krwi w: Pamiętnik I Szczecińskiego Sympozjum Naukowego. Zagadnienie progu nietrzeźwości, 14 lutego 1963 r.*, Warszawa 1963, s. 95; Z. Dyka, *W sprawie nietrzeźwości i jej progu*, Pał. 1974, s. 8–9, s. 301; K. Buchała, *Przestępstwa w komunikacji drogowej*, Warszawa 1961, s. 189; tenże, *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji drogowej*, Warszawa 1973, s. 179; S. Frankowski, *Ustawodawstwo karne PRL o zwalczaniu alkoholizmu*, Warszawa 1979, s.25.

³⁶ B. Puchowski, *Badanie trzeźwości oraz jego znaczenie...*, s. 17.

³⁷ J. Jasiński, *Zagadnienia alkoholizmu na konferencji naukowej w Szczecinie*, Biul. GP 1961, s. 10–12, s. 69–70.

³⁸ S. Szelhaus, *Konferencja naukowa poświęcona problematyce stanu nietrzeźwości...*, s. 1029.

³⁹ Wypowiedź B. Puchowskiego na tej konferencji (S. Szelhaus, *Konferencja naukowa poświęcona problematyce stanu nietrzeźwości...*, s. 1028).

⁴⁰ Biul. MS 1962, nr 1, s. 2; Postulaty Głównego Komitetu Przeciwalkoholowego w Komisji Sejmowej, „Walka z Alkoholizmem” 1961, nr 12, s. 10.

⁴¹ „Neurologia. Neurochirurgia i Psychiatria Polska” 1962, nr 12, s. 34.

⁴² T. Cyprian, *Problem progu nietrzeźwości (Szczecińskie Sympozjum Naukowe – 1963)*, PK 1963, nr 42, s. 314; tenże, *Czy „sztywny” próg nietrzeźwości*, NP 1962, nr 4, s. 493–502.

⁴³ J. Gurgul, *Opiniowanie nietrzeźwości*, PA 1972, nr 10, s. 23.

skiej Konferencji Naukowej na temat „Wypadkowość drogowa, alkoholizm oraz inne przyczyny biologiczne” w Katowicach w 1977 r.⁴⁴ Wskazywano, że:

- przy tym stężeniu nie u wszystkich kierowców stwierdza się niezdolność do prowadzenia pojazdu,
- niedokładność analityczna badania sięga rzędu 0,5 promile,
- takie stężenie alkoholu we krwi osiąga się po wypiciu 25 g alkoholu, a wielu kierowców nie ma świadomości tego,
- spowodowałyby to zbędne obciążenie sądów⁴⁵,
- posługiwanie się tym kryterium w procesie karnym jest niedopuszczalne, bowiem opiera się na domniemaniu, wynikającym z rachunku prawdopodobieństwa⁴⁶,
- przyjęcie kryterium przeciętności jako podstawy odpowiedzialności karnej jest sprzeczne z ideą humanizmu⁴⁷.

Zwolennicy wprowadzenia tego progu podkreślali, że uogólnione wyniki badań nauk przyrodniczych w pełni mogą być wykorzystane w praktyce sądowej⁴⁸. Wprawdzie takie ustalenie tego progu obala zasadę domniemania niewinności, ale jest kompromisem między techniką ścigania nietrzeźwych kierowców a gwarancją procesową podejrzanego⁴⁹.

Poglądy te nie pozostawały bez wpływu na orzecznictwo Sądu Najwyższego. Organ ten akcentował, że dla przyjęcia stanu nietrzeźwości znaczenie ma:

- wpływ alkoholu na organizm człowieka, wyjaśniając, że „Przez nietrzeźwość należy rozumieć stan, w którym uchwytany jest toksyczny wpływ alkoholu na psychikę kierowcy pojazdu mechanicznego i można stwierdzić u niego zakłócenie funkcji psychomotorycznych na skutek spożycia alkoholu”⁵⁰;
- wpływ alkoholu na organizm człowieka i przekroczenie w krwi zawartości 0,5‰ alkoholu, stwierdzając *expressis verbis*, że: „Decyduje o stanie nietrzeźwości nie powierzchowne zachowanie osoby pijącej alkohol, lecz ilość alkoholu chemicznie stwierdzonego w jego krwi, przyjąwszy, że pobrana została w sposób zgodny z wymogami w tej mierze wiedzy lekarskiej”⁵¹ oraz „nie każde użycie alkoholu może być uznane za stan nietrzeźwości, a za stan ten może być uznane tylko takie użycie alkoholu, w wyniku którego następuje stan, wywołujący już potencjalne niebezpieczeństwo, w postaci możliwości naruszenia w tym stanie przepisów, mających na celu ochronę społeczeństwa przed skutkami nadużywania alkoholu. Zgodnie

---

⁴⁴ II Ogólnopolska Konferencja Naukowa w Katowicach. *Wypadkowość drogowa, alkoholizm oraz inne przyczyny biologiczne. Materiały Naukowe*, Katowice-Chorzów 1977.

⁴⁵ B. Puchowski, *Stan nietrzeźwości w nowej ustawie...*, s. 317.

⁴⁶ J. Jasiński, *Zagadnienia alkoholizmu na konferencji...*, s. 69.

⁴⁷ A. Ratajczak, *Stan nietrzeźwości...*, s. 44.

⁴⁸ W. Nasiłowski, *Ocena sądowo-lekarska niskich stężeń alkoholu we krwi w: Pamiętnik I Szczecińskiego Sympozjum...*, s. 93–103.

⁴⁹ A. Bachrach, *Przestępstwa i wykroczenia drogowe w nowym prawie polskim*, Warszawa 1974, s. 280.

⁵⁰ Postanowienie SN z dnia 9 września 1969 r., Rw 958/60, WPP 1972, nr 1, s. 129; postanowienie SN z dnia 28 stycznia 1964 r., Rw 1576/63, OSNKW 1964, nr 6, poz. 92.

⁵¹ Wyrok SN z dnia 9 września 1958 r., III K 91/58 w: *Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wykaz glos oraz bibliografie do ustaw o zwalczaniu alkoholizmu*, Warszawa 1967, poz. 2, z głosem krytyczną W. Jarczyk, NP 1959, nr 3, s. 376–378.

z obecnym stanem wiedzy w zakresie wpływu alkoholu na organizm człowieka stan powodujący potencjalne zagrożenie rozpoczyna się z chwilą przekroczenia w krwi człowieka zawartości alkoholu – 0,5‰⁵²; oraz wyjaśniając, że „Wprawdzie kliniczne badanie trzeźwości oskarżonego nie wykazało objawów działania alkoholu u oskarżonego, lecz nie może ono stanowić dowodu, że oskarżony w czasie wypadku był trzeźwy (...) spowodowany wypadek mógł wywołać u oskarżonego wstrząs psychiczny, który usunął zewnętrzne objawy działania alkoholu”⁵³;

- przekroczenie progu zawartości alkoholu we krwi powyżej 0,5‰, uznając, że „Stężenie alkoholu we krwi powyżej 0,5‰ w pełni uzasadnia przyjęcie stanu nietrzeźwości, tj. mniejsze lub większe upośledzenie sprawności psychomotorycznej kierowcy pojazdu mechanicznego”⁵⁴.

Tym samym Sąd Najwyższy przyjął fikcję, że potencjalne zagrożenie rozpoczyna się po przekroczeniu w krwi zawartości 0,5‰ alkoholu i pogląd ten utrwalił się w jego orzecznictwie⁵⁵, co zostało m.in. spowodowane tym, że Sąd Najwyższy taki pogląd wyraził także w Wytycznych w sprawach przestępstw drogowych⁵⁶, których naruszenie – zgodnie z art. 28 ust. 1 *in fine* ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym⁵⁷ – mogło stanowić podstawę uchylenia lub zmiany orzeczenia. Sąd Najwyższy w uchwale z 1963 r. i uchwale z 1974 r. przyjął, że zawartość alkoholu we krwi przekraczająca 0,5‰ stanowi dowód stanu nietrzeźwości i przy tym stężeniu alkoholu we krwi występuje u ludzi upośledzenie zdolności do prowadzenia pojazdów. Tolerancja osobnicza na alkohol nie uzasadnia przyjmowania indywidualnych progów nietrzeźwości, bowiem zależy od tylu nieuchwytnych i zmiennych czynników, że ustalanie jej przez sąd dla każdego wypadku nie jest możliwe.

Jednocześnie w orzecznictwie wskazywano, że sądy powinny przy dokonywaniu ustaleń dotyczących stężenia alkoholu we krwi mieć na uwadze błąd laboratoryjny w oznaczeniu zawartości alkoholu we krwi, który przy ówczesnym stanie techniki laboratoryjnej mógł sięgać do 0,2‰⁵⁸. Uwzględniając jednakże możliwość błędu laboratoryjnego, w zasadzie powinno się przyjmować, że stan nietrzeźwości ma miejsce wówczas, gdy badana zawartość alkoholu we krwi wykazuje 0,7‰⁵⁹. Pogląd ten nie jest do zaakceptowania. Zasadnie Sąd Najwyższy twierdzi, że: „Nie do zaakceptowania jest pogląd, że dopiero wskazanie urządzenia pomiarowego na wartość 0,28 mg/l

---

⁵² Wyrok SN z dnia 5 listopada 1960 r., V K 816/60, PiP 1961, nr 3, s. 558 z głosa J. Sawickiego, PiP 1961, nr 3, s. 559–561; postanowienie SN z dnia 27 lipca 1963 r., Rw 822/63 w: *Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wykaz glos...*, poz. 61.

⁵³ Wyrok SN z dnia 2 kwietnia 1958 r., IV K 107/58, OSNPG 1958, nr 11, poz. 6; postanowienie SN z dnia 7 lipca 1963 r., Rw 822/63, RPEiS 1964, nr 1, s. 395.

⁵⁴ Wyrok SN z dnia 23 czerwca 1960 r., V K 484/60, OSN PG 1960, nr 10, poz. 159.

⁵⁵ Wyrok SN z dnia 6 lutego 1974 r., V KRN 3/74 w: R.A. Stefański, *Przestępstwa i wykroczenia drogowe w orzecznictwie SN 1970–1996*, Warszawa 1997, poz. 397.

⁵⁶ Uchwała połączonych izb – Izby Karnej oraz Wojskowej z dnia 22 czerwca 1963 r., VI KO 54/61, OSNKW 1963, nr 10, poz. 179; uchwała pełnego składu Izby Karnej SN z dnia 28 lutego 1975 r., V KZP 2/74, OSNKW 1975, s. 3–4, poz. 33.

⁵⁷ Dz.U. z 1962 r. Nr 1, poz. 54 ze zm.

⁵⁸ Uchwała połączonych izb – Izby Karnej oraz Wojskowej z dnia 22 czerwca 1963 r. ..., teza II. 2; uchwała pełnego składu Izby Karnej SN z dnia 28 lutego 1975 r. ..., teza 7 lit. D.

⁵⁹ Wyrok SN z dnia 2 listopada 1961 r., V K 503.61 w: *Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wykaz glos...*, poz. 39; postanowienie SN z dnia 7 lipca 1963 r., Rw 822/63, RPEiS 1964, nr 1, s. 395.

alkoholu w wydychanym powietrzu, pozwala na uznanie przekroczenia ustawowego progu «stanu nietrzeźwości», skoro próg został przez ustawodawcę jednoznacznie określony zawartością przekraczającą 0,25 mg alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza lub prowadzącą do stężenia tę wartość przekraczającego⁶⁰.

Przyjęcie za kryterium stanu nietrzeźwości przekroczenie progu zawartości 0,5‰ alkoholu we krwi wcale nie znaczyło, że jedynym dowodem było badanie krwi. Słusznie w judykaturze podkreśla się, że stan nietrzeźwości można było przyjąć za dowiedziony nie tylko na podstawie wyników analizy krwi, lecz także na podstawie innych dowodów, w tym zeznań świadków i wyjaśnień oskarżonego⁶¹. Dowodem tego stanu może być również „badanie moczu, wydychanego powietrza, badanie lekarskie, czy wreszcie – w przypadku, gdy sprawca uciekł z miejsca wypadku i tym samym uniemożliwił przeprowadzenie badań za pomocą opisanych wyżej metod – zeznania świadków opisujących zachowanie się podejrzanego przed i bezpośrednio po wypadku, sposób prowadzenia pojazdu itp.”⁶²

Odosobniony był pogląd, że ustalenie zawartości alkoholu we krwi może być dokonane jedynie drogą odpowiedniego badania chemicznego krwi osobnika podejrzanego o spożycie alkoholu, i to w warunkach uzasadniających uniknięcie poważnych błędów w metodyce, z odstępstwem od tego w wypadkach, gdy istnieją usprawiedliwione przyczyny niedokonania badania krwi, a stan nietrzeźwości, wyrażający się między innymi w objawach wewnętrznych, można w sposób niebudzący wątpliwości ustalić, za pomocą świadków lub ilości wypitego alkoholu⁶³.

2. OKREŚLENIE STANU PO UŻYCIU ALKOHOLU

Mniejsze wątpliwości budziło określenie stanu wskazującego na użycie alkoholu. Uchwała I Zjazdu Medycyny Sądowej z 1955 r. określiła, że stan wskazujący na użycie alkoholu rozpoczyna się od zawartości alkoholu we krwi powyżej 0,2‰. W literaturze opowiadano się za kryterium obiektywnym w postaci analizy krwi⁶⁴. W orzecznictwie wskazywano, że procentowa zawartość alkoholu we krwi w ilości np. 0,3‰ nie oznacza, że w ogóle nie miała żadnego ujemnego wpływu na organizm ludzki, a w szczególności że nie osłabiała sprawności psychomotorycznej prowadzącego pojazd⁶⁵.

3. OKREŚLENIE INNYCH STANÓW ZWIĄZANYCH Z ALKOHOLEM

Użyte w art. 47 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi pojęcie „po spożyciu alkoholu” w kontekście treści tego przepisu

⁶⁰ Wyrok SN z dnia 3 listopada 2010 r., IV KK 165/10, Prok. i Pr. wkł. 2011, nr 3, poz. 9.

⁶¹ Wyrok SN z dnia 2 listopada 1961 r., V K 504/61, OSNKW 1962, nr 3, poz. 48; wyrok SN z dnia 13 kwietnia 1988 r., V KRN 55/88, OSNPG 1988, nr 11, poz. 113; postanowienie SN z dnia 2 marca 2022 r., III KK 24/22, LEX nr 3408450; wyrok SA w Rzeszowie z dnia 3 kwietnia 2003 r., II AKa 30/03, OSA 2003, nr 9, poz. 95.

⁶² Wyrok SN z dnia 4 listopada 1977 r., VI KRN 269/77 w: R.A. Stefański, *Przestępstwa...*, s. 399.

⁶³ Wyrok SN z dnia 5 listopada 1960 r., V K 816/60, PiP 1961, nr 3, s. 558.

⁶⁴ B. Puchowski, *Stan wskazujący na użycie alkoholu*, NP 1956, nr 5, s. 37–42.

⁶⁵ Wyrok SN z dnia 7 lutego 1962 r., IV K 310/60, OSNKW 1963, nr 4, poz. 82.

oznacza – mając na uwadze, że znaczenie językowe słowa „spożycie” to „przyjęcie, wprowadzenie do organizmu pokarmu lub płynu” – wprowadzenie do organizmu w dowolnej formie alkoholu.⁶⁶

Zwrot „pod wpływem alkoholu” użyty w kodeksie wykroczeń (art. 33 § 4 pkt 7, art. 51 § 2) ma charakter autonomiczny w stosunku do innych znanych zwrotów normatywnych, w postaci stanu nietrzeźwości czy stanu po użyciu alkoholu⁶⁷. Pojęcia tego nie należy utożsamiać z pojęciem stanu nietrzeźwości czy stanu po użyciu alkoholu⁶⁸. Trafnie w literaturze przyjmuje się, że chodzi nie o ilościowe określenie zawartości alkoholu, lecz o związek pomiędzy ich spożyciem a popełnieniem czynu⁶⁹. W myśl art. 53 § 2a pkt 8 k.k. okoliczność obciążającą stanowi popełnienie przestępstwa w stanie po spożyciu alkoholu lub środka odurzającego, jeżeli ten stan był czynnikiem prowadzącym do popełnienia przestępstwa lub istotnego zwiększenia jego skutków. Chodzi o każdą zawartość alkoholu w organizmie, jeżeli spowodowany nim stan był czynnikiem prowadzącym do popełnienia przestępstwa lub istotnego zwiększenia jego skutków⁷⁰. Istotna jest nie zawartość alkoholu w organizmie sprawcy, ale powiązanie przyczynowe pomiędzy spożywanym przez sprawcę alkoholem a popełnionym przez niego czynem lub istotnym zwiększeniem jego skutków⁷¹.

Ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych upoważnia służby porządkowe do odmówienia wstępu na imprezę masową osobie znajdującej się pod widocznym wpływem alkoholu (art. 22 ust. 1 pkt 1 lit. e).

DEFINICJE USTAWOWE STANÓW ZWIĄZANYCH ZE SPOŻYWANIEM ALKOHOLU

1. DEFINICJA STANU NIETRZEŻWOŚCI

Stan nietrzeźwości po raz pierwszy został zdefiniowany w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁷², pierwotnie zachodził wtedy, gdy stężenie alkoholu we krwi przekracza 0,5‰ (art. 46 ust. 3).

⁶⁶ *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgólkowa, t. 40, Poznań 2003, s. 61.

⁶⁷ A. Kania, *Okoliczności łagodzące oraz obciążające przy wymiarze kary za wykroczenia*, Prok. i Pr. 2019, nr 2, s. 73–74.

⁶⁸ W. Radecki w: M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 403.

⁶⁹ Z. Sienkiewicz w: *Prawo o wykroczeniach*, red. Z. Siwik, Wrocław 1980, s. 118; T. Grzegorzczak, A. Gubiński, *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1996, s. 162; T. Grzegorzczak w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2013, s. 161; T. Bojarski w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2007, s. 80; W. Radecki w: M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń...*, s. 403; M. Budyn-Kulik w: *Kodeks wykroczeń*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009, s. 122; A. Kania, *Okoliczności łagodzące...*, s. 72–73; I. Kosierb w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, s. 147; P. Gensikowski w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2023, s. 237.

⁷⁰ M. Budyn-Kulik w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2023, s. 278.

⁷¹ A. Kania-Chramęga, *Okoliczności obciążające w procesie sądowego wymiaru kary (art. 53 § 2a k.k.)*, Prok. i Pr. 2023, nr 10, s. 23.

⁷² Dz.U. z 2023 r. poz. 2151 ze zm.

Ustawą z dnia 27 lipca 1991 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym⁷³ definicja ta została rozszerzona o wynik badań na zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu, uzasadniona dopuszczeniem do badań urządzeń elektronicznych oraz o zawartość alkoholu w organizmie prowadzącą do wskazanych progów. Dodanie zwrotu „prowadzi do” uzasadniano tym, że: „dość często spotyka się sytuacje, w której doszło do wypadku w okresie niedokończonyj jeszcze resorpcji alkoholu z przewodu pokarmowego do krwiobiegu. Jest to okres pierwszego uderzenia spożytej dawki alkoholu. Wiadomo, że w tym okresie stężenie alkoholu we krwi wzrasta. A zatem, jeżeli krew została pobrana w jakimś czasie po wypadku, wykazane stężenie w tej krwi może być wyższe niż było w krytycznym momencie. Oczywiście może także być równe, czy nawet niższe (...) Wprowadzenie tego sformułowania może także zapobiec matactwom, do których dochodzi obecnie, kiedy lepiej „uświadomiony” kierowca przyznaje się do picia alkoholu krótko przed wypadkiem, aby uniemożliwić względnie przynajmniej utrudnić interpretację wyników chemiczno-analitycznych kontroli trzeźwości”⁷⁴.

Aktualnie stan nietrzeźwości zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do: (1) stężenia we krwi powyżej 0,5‰ alkoholu albo (2) obecności w wydychanym powietrzu powyżej 0,25 mg alkoholu w 1 dm³ (art. 46 ust. 3). Stan nietrzeźwości zachodzi wtedy, gdy zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5‰ lub przekracza 25 mg w 1 dm³ wydychanego powietrza lub prowadzi do stężenia przekraczającego taką wartość.

Taka definicja, tylko w zmienionym stylu, jest zawarta w art. 115 § 16 k.k., z tym że w toku prac nad tym kodeksem rozważano podwyższenie tego progu do 0,8‰. W projektach kodeksu karnego z 5 marca 1990 r. (art. 115 § 11), sierpnia 1990 r. (art. 113 § 12), z listopada 1990 r. (art. 113 § 12), września 1991 r. (art. 13 § 13), grudnia 1991 r. (art. 113 § 13) oraz marca 1993 r. (art. 13 § 13) stan nietrzeźwości był definiowany jako zachodzący wówczas, gdy stężenie alkoholu we krwi przekracza 0,8‰.

W projektach kodeksu karnego z 1994 r. (art. 114 § 14) i z lutego 1995 r. (art. 114 § 16) podtrzymano tę granicę, ale wprowadzano także drugie kryterium w postaci zawartości alkoholu w wydychanym powietrzu przekraczającej 40 mg w 1 dm³. Projekt kodeksu karnego z sierpnia 1995 r. (art. 116 § 16) rozszerzył tę definicję o prowadzenie do stężenia przekraczającego te wartości. Podwyższenie tego progu uzasadniano tym, że jest on zbliżony do standardów europejskich, oraz ponowna kryminalizacją samego prowadzenia pojazdów mechanicznych w stanie nietrzeźwości. Na takim poziomie granica ta była określona także w projekcie kodeksu wykroczeń z lutego 1991 r. (art. 45 § 7).

Projekt kodeksu karnego przyjęty przez podkomisję sejmową z dnia 27 sierpnia 1996 r. przewidywał wariantową definicję stanu nietrzeźwości, ustalając próg nietrzeźwości na poziomie; wariant I – 0,5 promila lub 25 mg na 1 dm³; wariant II – 0,8 promila lub 0,4 mg na 1 dm³, z tym że w obu wariantach za taki stan przyjmowano także prowadzenie do stężenia przekraczającego te wartości (art. 116 § 16). Projekt przyjęty

⁷³ Dz.U. z 1991 r. Nr 73, poz. 321.

⁷⁴ Instytut Ekspertyz Sądowych w Krakowie. Propozycje zmian przepisów dotyczących ustalania stanu nietrzeźwości (maszynopis powielony), s. 102.

przez Komisję Nadzwyczajną do Spraw Kodyfikacji Karnych z dnia 7 listopada 1996 r. zawierał definicję według wariantu II, ale bez prowadzenia do stężenia przekraczającego te wartości (art. 116 § 16)⁷⁵. W toku prac tej Komisji został zgłoszony wniosek, by w art. 116 § 16 projektu kodeksu karnego przyjąć, że stanem nietrzeźwości w rozumieniu tego kodeksu jest stan określony w przepisach o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, lecz komisja proponowała jego odrzucenie przez Sejm⁷⁶.

Ostatecznie zrezygnowano z podwyższenia tego progu i w kodeksie karnym została przyjęta ta granica na poziomie 0,5‰ alkoholu we krwi lub 0,25 mg alkoholu w 1 dm³ (art. 115 § 16).

Ustawodawca całkowicie pomija wpływ, jaki alkohol wywarł na organizm ludzki. Jest on dla określenia tego stanu nieistotny. Ustawodawca posłużył się technicznym kryterium, jakim jest zawartość alkoholu we krwi⁷⁷. Jest to definicja nominalnie projektująca⁷⁸. Ustawa wyraźnie określa dolną granicę stanu nietrzeźwości⁷⁹.

2. DEFINICJA STANU PO UŻYCIU ALKOHOLU

Stan po użyciu alkoholu także został po raz pierwszy został zdefiniowany w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁸⁰, który pierwotnie zachodził wtedy, gdy stężenie alkoholu we krwi wynosiło powyżej 0,2‰ do 0,5‰ (art. 46 ust. 2). Wspomnianą ustawą w definicji tej został obniżony dolny próg tego stanu do 0,2‰ oraz została rozszerzona o parametry badania alkoholu w wydychanym powietrzu, w którym stan ten zachodzi wówczas, gdy zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu wynosi od 0,1 mg do 0,25 mg alkoholu w 1 dm³; dodano także, że prowadzi do wystąpienia tych zawartości.

Projekt kodeksu wykroczeń z lutego 1991 r. określał stan pod wpływem alkoholu jako stan, gdy stężenie alkoholu we krwi przekracza 0,4 ‰ (art. 45 § 6). Projekt kodeksu wykroczeń z lipca 1996 r. definiował stan po użyciu alkoholu jako stan zachodzący wtedy, gdy stężenie alkoholu we krwi przekracza 0,2‰ lub zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu przekracza 0,1 mg na 1 dm³ (art. 41 § 6). Projekt kodeksu wykroczeń z grudnia 2002 r. określał stan po użyciu alkoholu jako stan, który zachodzi, gdy zawartość alkoholu we krwi wynosi od 0,2‰ albo prowadzi do stężenia równego co najmniej tej wartości lub zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza wynosi od 0,1 mg albo prowadzi do stężenia równego co najmniej tej wartości. Projektom tym nie nadano dalszego biegu legislacyjnego.

Obecnie dolną granicą stanu po użyciu alkoholu jest zawartość 0,2‰ we krwi lub 0,1 mg/dm³ powietrza, a kiedy przekracza 0,5‰ we krwi lub 0,25 mg/dm³ powietrza, przechodzi w stan nietrzeźwości, nie przestając być stanem po użyciu

---

⁷⁵ Załącznik dosprawozdania Komisji Nadzwyczajnej do Spraw Kodyfikacji Karnych (Sejm II kadencji, druk powielony nr 1942).

⁷⁶ Dodatkowe sprawozdanie Komisji Nadzwyczajnej do Spraw Kodyfikacji Karnych (Sejm II kadencji, druk nr 1942-A).

⁷⁷ R.A. Stefański, *Stan nietrzeźwości w ustawie*, PA 1983, nr 4, s. 10.

⁷⁸ Z. Ziemiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 310.

⁷⁹ J. Malec, *Próg nietrzeźwości za wysoki*, PA 1982, nr 10, s. 10; tenże, *Podstawowe założenia ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, PiP 1983, nr 1, s. 13.

⁸⁰ Dz.Ź. z 2023 r. poz. 2151 ze zm.

alkoholu⁸¹. Rację ma Sąd Najwyższy, że: „Jeśli stan po użyciu alkoholu po przekroczeniu określonej granicy przechodzi w stan nietrzeźwości, to nie oznacza że przestaje być stanem po użyciu alkoholu”⁸².

WNIOSKI

1. Stan nietrzeźwości jest pojęciem występującym już w aktach prawnych w okresie międzywojennym, głównie regulujących sprzedaż napojów alkoholowych i ruch drogowy. Przez wiele lat nie był zdefiniowany ustawowo, a jego określenie pozostawało w gestii doktryny i judykatury.

2. Istotne znacznie dla wypracowania definicji stanu nietrzeźwości miały obrady I Zjazdu Medyków Sądowych w dniach 1–16 grudnia 1955 r. w Warszawie, Konferencji Naukowej w Zakładzie Kryminologii PAN w dniu 5 kwietnia 1960 r. w Warszawie, II Konferencji Naukowej Medycyny Sądowej, Kryminologii i Kryminalistyki w dniach 22–24 czerwca 1961 r. w Szczecinie, V szczecińskiego sympozjum naukowego na temat „Zagadnienia progu nietrzeźwości” w dniu 14 lutego 1963 r., I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej na temat „Opiniowanie nietrzeźwości po wypadkach drogowych” w 1972 r. w Katowicach, II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej na temat „Wypadkowość drogowa, alkoholizm oraz inne przyczyny biologiczne” w 1977 r. w Katowicach, na których większość uczestników opowiedziała się za definicją stanu nietrzeźwości jako stanu, w którym zawartość alkoholu przekracza w krwi człowieka 0,5‰. Definicja ta zyskała aprobatę w judykaturze.

3. Stan nietrzeźwości po raz pierwszy został zdefiniowany w art. 46 ust. 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, który pierwotnie zachodził wtedy, gdy stężenie alkoholu we krwi przekracza 0,5‰.

Ustawą z dnia 27 lipca 1991 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym definicja ta – w związku z wprowadzeniem urządzeń elektronicznych do badania zawartości alkoholu w organizmie – została rozszerzona o zawartość przekraczającą 0,25‰ alkoholu w wydychanym powietrzu oraz obejmowała także prowadzenie do stężenia przekraczającego te wartości.

4. Podobna była sytuacja z określeniem stanu po użyciu alkoholu. W literaturze i orzecznictwie została zaaprobowana dolna granica tego stanu o zawartości alkoholu we krwi powyżej 0,2‰. Na takim poziomie została określona w art. 46 ust. 2 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, z tym że wskazano górny próg do 0,5‰ alkoholu we krwi.

Wspomnianą ustawą z dnia 27 lipca 1991 r. o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym został obniżony dolny próg tego stanu do 0,2‰ oraz definicja została

---

⁸¹ W. Radecki w: M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń...*, s. 752.

⁸² Postanowienie SN z dnia 7 czerwca 2002 r., I KZP 14/02, Prok. i Pr. wkł. 2002/9, poz. 16, z uwagami aprobującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2002 r.*, WPP 2003, nr 1, s. 122–123.

rozszerzona o parametry badania alkoholu w wydychanym powietrzu, w którym stan ten zachodzi wówczas, gdy zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu wynosi od 0,1 mg do 0,25 mg alkoholu w 1 dm³, a także dodano prowadzenie do wystąpienia tych zawartości.

BIBLIOGRAFIA

- Bojarski T. w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2007.
- Buchała K., *Przestępstwa w komunikacji drogowej*, Warszawa 1961.
- Buchała K., *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji drogowej*, Warszawa 1973.
- Budyn-Kulik M. w: *Kodeks wykroczeń*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2009.
- Budyn-Kulik M. w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2023.
- Cyprian T., Czy „sztywny” próg nietrzeźwości, NP 1962, nr 4.
- Cyprian T., *Problem progu nietrzeźwości (Szczecińskie Sympozjum Naukowe – 1963)*, PK 1963, nr 42.
- Dyka Z., *W sprawie nietrzeźwości i jej progu*, Pal. 1974, s. 8–9.
- Falandysz L., *Dwa znaczenia pojęcia stanu nietrzeźwości*, PiP 1966, nr 10.
- Falandysz L., *Wykroczenia zakłócenia porządku publicznego lub wywołania zgorzenia w stanie nietrzeźwości*, Warszawa 1968.
- Falandysz L., *Wykroczenie zakłócenia porządku publicznego*, Warszawa 1974.
- Frankowski S., *Ustawodawstwo karne PRL o zwalczaniu alkoholizmu*, Warszawa 1979.
- Gensikowski P. w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2023.
- Gronkiewicz W., *Odpowiedź na pytanie prawne*, ZK-A 1962, nr 1.
- Grzegorzczak T. w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2013.
- Grzegorzczak T., Gubiński A., *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1996.
- Gubiński A., *Stan czy stany nietrzeźwości*, PiP 1960, nr 6.
- Gubiński A., *Jak należy rozumieć pojęcie stanu nietrzeźwości w wypadkach określonych w art. 27 ustawy o zwalczaniu alkoholizmu*, ZK-A 1963, nr 3.
- Gubiński A., *Alkohol a odpowiedzialność za wykroczenia*, ZW 1972, nr 1.
- Gurgul J., *Opiniowanie nietrzeźwości*, PA 1972, nr 10.
- Jakliński A., *Dwa przepisy i ich tajniki*, ZK-A 1960, nr 6.
- Jakliński A., *Lekarska ocena stanu nietrzeźwości w: Opiniowanie nietrzeźwości po wypadkach drogowych. Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, Katowice 24 marca 1972 r.*, Katowice 1972.
- Jarczyk W., *Glosa do wyroku SN z dnia 9 września 1958r.*, III K 91/58, NP 1959, nr 3.
- Jasiński J., *Zagadnienia alkoholizmu na konferencji naukowej w Szczecinie*, Biul. GP 1961, s. 10–12.
- Kafarski A., *Sprawy karne o wypadki samochodowe, czyli o trudnościach przy ich rozpoznawaniu*, NP 1959, nr 4.
- Kania A., *Okoliczności łagodzące oraz obciążające przy wymiarze kary za wykroczenia*, Prok. i Pr. 2019, nr 2.
- Kania-Chramęga A., *Okoliczności obciążające w procesie sądowego wymiaru kary (art. 53 § 2a k.k.)*, Prok. i Pr. 2023, nr 10.
- Kosierb I. w: *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
- Kubiak P., *Stan nietrzeźwości jako „afekt” w rzymskim prawie karnym?*, Zeszyty Prawnicze 2015, nr 1.

- Malec J., *Próg nietrzeźwości za wysoki*, PA 1982, nr 10.
- Malec J., *Podstawowe założenia ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, PiP 1983, nr 1.
- Nasiłowski W., *Ocena sądowo-lekarska niskich stężeń alkoholu we krwi w: Pamiętnik I Szczecińskiego Sympozyjum Naukowego. Zagadnienie progu nietrzeźwości, 14 lutego 1963 r.*, Warszawa 1963.
- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wykaz glos oraz bibliografie do ustaw o zwalczaniu alkoholizmu*, Warszawa 1967.
- Pawela S., *Kilka uwag o orzecznictwie z art. 10 ustawy antyalkoholowej*, NP 1957, nr 9.
- Pfeiffer J., *Biologiczne i prawne problemy stanu nietrzeźwości w komunikacji drogowej*, PiP 1960, s. 8–9.
- Pławski S., *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego (I półrocze 1961 r.)*, NP 1961, nr 12.
- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgólkowa, t. 40, Poznań 2003.
- Puchowski B., *Badanie trzeźwości oraz jego znaczenie społeczno-gospodarcze i sądowo-lekarskie w: Pamiętnik I Zjazdu Medyków Sądowych, Warszawa 1–16 grudnia 1955 r.*, Warszawa 1956.
- Puchowski B., *Stan nietrzeźwości w nowej ustawie przeciwalkoholowej*, PK 1960, s. 5–6.
- Puchowski B., *Stan wskazujący na użycie alkoholu*, NP 1956, nr 5.
- Radecki W. w: M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Ratajczak A., *Stan nietrzeźwości w polskim prawie karnym*, Poznań 1969.
- Sawicki J., *Alkohol w prawie karnym*, Warszawa 1958.
- Sawicki J., *Glosa do wyroku SN z dnia 5 listopada 1960 r.*, V K 816/60, PiP 1961, nr 3.
- Sehn J., *Aspekty prawne badania trzeźwości w: Pamiętnik I Zjazdu Medyków Sądowych Warszawa 1–16 grudnia 1955 r.*, Warszawa 1956.
- Sienkiewicz Z. w: *Prawo o wykroczeniach*, red. Z. Siwik, Wrocław 1980.
- Siewierski M., *O właściwą treść pojęcia „stanu nietrzeźwości” w nowej ustawie o zwalczaniu alkoholizmu z 1959 r.*, BGP 1960, s. 3–4.
- Siewierski M., *Z jakiego przepisu kara zakłócenia spokoju nocnego w stanie nietrzeźwości*, ZK-A 1961, nr 1.
- Stefański R.A., *Stan nietrzeźwości w ustawie*, PA 1983, nr 4.
- Stefański R.A., *Przestępstwa i wykroczenia drogowe w orzecznictwie SN 1970–1996*, Warszawa 1997.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2002 r.*, WPP 2003, nr 1.
- Szelhaus S., *Konferencja naukowa poświęcona problematyce stanu nietrzeźwości w świetle nowej ustawy o zwalczaniu alkoholizmu*, PiP 1960, nr 6.
- Szelhaus S., *Kryteria stanu nietrzeźwości w świetle nowej ustawy o zwalczaniu alkoholizmu*, NP 1960, s. 7–8.
- Ziemiński Z., *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980.